

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Лях Н. В.

У статті комплексно досліджуються особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції України в умовах запровадження правового режиму воєнного стану. Розкривається зміст і значення адміністративно-юрисдикційних повноважень як ключового інструменту забезпечення публічної безпеки, захисту прав і свобод громадян, підтримання правопорядку та протидії злочинності. Особливу увагу приділено аналізу нормативно-правового регулювання діяльності поліції, внесенням змін до законодавства, а також організаційним аспектам функціонування правоохоронних органів у надзвичайних умовах. Визначено специфіку реалізації поліцейських повноважень у період воєнного стану, що охоплює застосування адміністративного примусу, використання спеціальних засобів, зброї, а також виконання додаткових завдань, пов'язаних із конвоюванням осіб, забезпеченням розмінування та співпрацею з військовими структурами. Наголошено на важливості підтримання балансу між ефективністю реагування на виклики безпеки та необхідністю дотримання конституційних прав і свобод громадян. У статті окреслено проблемні питання, пов'язані з нечіткістю окремих законодавчих норм, ризиками перевищення повноважень, складністю координації діяльності поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки. Запропоновано напрями вдосконалення правового регулювання, зокрема деталізацію процедур застосування заходів примусу, оптимізацію механізмів взаємодії з військовими формуваннями, розвиток професійної підготовки особового складу та впровадження сучасних інформаційних технологій. Автор підкреслює, що ефективна адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції в умовах воєнного стану є запорукою стабільності в суспільстві, підвищення довіри населення до правоохоронних органів та зміцнення національної безпеки держави.

Ключові слова: адміністративно-юрисдикційна діяльність, Національна поліція, воєнний стан, правове регулювання, публічна безпека.

Liakh N. V. Features of administrative and jurisdictional activities of the national police under martial law

The article comprehensively examines the features of the administrative and jurisdictional activities

of the National Police of Ukraine under the legal regime of martial law. It reveals the content and importance of administrative and jurisdictional powers as a key tool for ensuring public security, protecting the rights and freedoms of citizens, maintaining law and order, and countering crime. Special attention is paid to the analysis of the legal framework regulating police activities, legislative amendments, and organizational aspects of law enforcement operations in extraordinary conditions. The study identifies the specifics of exercising police powers during martial law, which include the use of administrative coercion, the application of special means and firearms, as well as the performance of additional tasks related to escorting detainees, conducting demining operations, and cooperating with military structures. Emphasis is placed on the importance of maintaining a balance between effective responses to security challenges and the necessity of upholding constitutional rights and freedoms of citizens. The article highlights problematic issues, such as the ambiguity of certain legislative provisions, risks of exceeding authority, and difficulties in coordinating police activities with other security sector actors. Directions for improving legal regulation are proposed, including the clarification of procedures for the application of coercive measures, optimization of cooperation mechanisms with military units, enhancement of professional training of personnel, and the implementation of modern information technologies. The author underlines that the effective administrative and jurisdictional activities of the National Police under martial law are a crucial factor in ensuring social stability, strengthening public trust in law enforcement agencies, and reinforcing the national security of the state.

Key words: administrative and jurisdictional activities, National Police, martial law, legal regulation, public security.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української державності, в умовах запровадження та дії воєнного стану, особливої актуальності набуває проблема забезпечення публічної безпеки і порядку, захисту прав та свобод громадян. У цьому контексті суттєво зростає

значення адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції України як уповноваженого суб'єкта у сфері охорони правопорядку. Воєнний стан створює нові виклики та обставини, які суттєво впливають на характер, форми й методи юрисдикційної діяльності поліцейських, зумовлюють необхідність оперативного реагування на порушення правопорядку, дотримання режимних обмежень, а також забезпечення належного виконання спеціальних завдань, передбачених законодавством. У таких умовах важливим є наукове осмислення особливостей адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції, визначення її специфіки, проблемних аспектів та напрямів удосконалення правового регулювання і практичної реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України є предметом наукових розвідок багатьох українських дослідників. Зокрема, ґрунтовне висвітлення сутності, змісту та особливостей цієї діяльності міститься у працях О. Ю. Горбунової, яка окреслила правові засади та визначила окремі аспекти адміністративно-юрисдикційної функції поліції [1]. Значний внесок у розроблення цієї тематики зроблено в дослідженні В. А. Глуховері, де системно подано теоретико-правові засади адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції, порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення та особливості застосування адміністративного примусу [2]. Також питання адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів, зокрема поліції, досліджено у дисертаційному дослідженні С. С. Шоптенка, де автор проаналізував основні проблеми правового регулювання та практики юрисдикційної діяльності органів правопорядку [3]. Актуальні положення щодо сучасного стану, правових засад та проблем реалізації адміністративно-юрисдикційних повноважень Національної поліції викладено у працях Ю. С. Назара [4] та В. А. Кулікова [5]. Разом із тим, в умовах воєнного стану постали нові виклики, пов'язані зі специфікою провадження у справах про адміністративні правопорушення, застосуванням особливих режимів обмежень та координацією діяльності з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. Ці питання потребують подальшого наукового осмислення, удосконалення законодавчого забезпечення та вироблення єдиних підходів до реалізації адміністративно-юрисдикційних повноважень поліцейських в умовах особливого правового режиму.

Постановка завдання. Метою дослідження є з'ясування особливостей адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану, визначення основних проблем що виникають у цій сфері, а також окреслення можливих шляхів удосконалення відповідного законодавства та практики його реалізації. Для досягнення поставленої мети передбачається вирішити такі завдання:

- проаналізувати сутність адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції як одного з основних механізмів забезпечення правопорядку;
- з'ясувати вплив режиму воєнного стану на особливості здійснення адміністративно-юрисдикційних повноважень поліцейських;
- виокремити проблемні аспекти правового регулювання та практики здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану;
- запропонувати напрями удосконалення законодавства та організації юрисдикційної діяльності поліції з урахуванням викликів сучасності.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає авторський колектив навчального посібника «Адміністративна юрисдикція поліції», обсяг юрисдикційних повноважень Національної поліції значно перевищує аналогічні повноваження інших галузевих органів. Це зумовлено широтою суспільних відносин, які підлягають охороні з боку поліції, а отже — і необхідністю застосування ширшого арсеналу адміністративно-юрисдикційних засобів для забезпечення публічної безпеки та порядку [6, с. 7].

У вузькому значенні адміністративно-юрисдикційну діяльність Національної поліції України доцільно розглядати як врегульовану нормами адміністративного права підзаконну виконавчо-розпорядчу діяльність органів і підрозділів поліції та їхніх посадових осіб. У межах цієї діяльності здійснюється розгляд справ про адміністративні правопорушення, передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення. За результатами такого розгляду ухвалюються процесуальні рішення про застосування до порушників заходів адміністративного примусу, накладення адміністративних стягнень, застосування заходів впливу до неповнолітніх або про закриття справи.

У широкому розумінні адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції охоплює не лише розгляд справ про адміністративні правопорушення та прийняття за ними рішень, але й провадження

у справах про дисциплінарні проступки, розгляд скарг громадян та здійснення пов'язаних із ними адміністративно-процесуальних заходів. Таким чином, адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції — це комплексна система дій, спрямованих на охорону правопорядку і забезпечення законності у сфері публічної безпеки.

Зміст адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції полягає у своєчасному виявленні фактів правопорушень, збиранні та перевірці доказів, складанні необхідних адміністративно-процесуальних документів, розгляді справ, винесенні відповідних постанов, передаванні окремих справ за належністю, а також у здійсненні виконавчого провадження щодо виконання рішень, прийнятих за результатами розгляду адміністративних справ [7, с. 138].

З огляду на сучасні наукові підходи, адміністративно-юрисдикційну діяльність Національної поліції України зазвичай розглядають як діяльність із розгляду справ про адміністративні правопорушення, прийняття рішень у таких справах та накладення санкцій без участі суду [8].

Враховуючи наведене вище, адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України може бути визначена як регламентований законодавством комплекс прав, повноважень і обов'язків, спрямованих на розгляд справ про адміністративні правопорушення, прийняття відповідних постанов і накладення санкцій без звернення до суду. Водночас слід підкреслити, що Національна поліція України — це центральний орган виконавчої влади, який забезпечує охорону прав і свобод людини, протидію злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку відповідно до Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» [9; 10].

Водночас варто наголосити, що у сучасних умовах, коли в Україні запроваджено правовий режим воєнного стану, адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції набуває додаткових особливостей, пов'язаних із необхідністю забезпечення публічної безпеки в умовах надзвичайних загроз, зростанням навантаження на правоохоронну систему та зміною порядку реалізації окремих повноважень. У зв'язку з цим доцільно проаналізувати основні особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції саме в умовах воєнного стану.

Як відомо, 24 лютого 2022 року у зв'язку з повномасштабною військовою агресією російської федерації проти України Президентом України було підписано Указ про запровадження на

території держави воєнного стану строком на 30 діб. Надалі термін його дії неодноразово продовжувався. [11].

Воєнний стан — це специфічний правовий режим, який запроваджується на всій території України або в окремих її регіонах у разі збройного нападу, загрози нападу чи іншої небезпеки, що ставить під загрозу суверенітет та територіальну цілісність держави. Його основне призначення — надання органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям і органам місцевого самоврядування додаткових повноважень для забезпечення національної безпеки, відсічі агресії та захисту державного суверенітету. Воєнний стан також передбачає тимчасове обмеження конституційних прав і свобод громадян та прав юридичних осіб із обов'язковим зазначенням терміну дії таких обмежень.

Згідно з рішенням Ради національної безпеки і оборони України, яке введено в дію відповідним указом Президента України, до реалізації заходів правового режиму воєнного стану залучаються, поряд із військовими формуваннями, і правоохоронні органи. Це визначено частиною першою статті 16 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», де зазначено, що відповідні органи діють відповідно до своєї компетенції та призначення [11].

Національна поліція України залишається одним із провідних правоохоронних органів держави, що забезпечує охорону прав і свобод громадян, протидію злочинності та підтримання громадської безпеки. У зв'язку із запровадженням воєнного стану було внесено зміни до Закону України «Про Національну поліцію», які суттєво розширили повноваження поліцейських у цей період [9]. Так, статтею 23 цього закону передбачено низку додаткових повноважень. Зокрема, поліція має право безоплатно отримувати за письмовим запитом інформацію, необхідну для виконання своїх завдань, від органів державної влади, органів місцевого самоврядування та державних підприємств. Йдеться також про дані щодо військовополонених. Такий запит підлягає виконанню протягом трьох діб, а за неможливості — не пізніше десятиденного строку [9].

Окрім того, поліцейські здійснюють конвоювання затриманих осіб, обвинувачених, засуджених, а також охороняють їх у залі суду. В умовах воєнного стану поліція отримала право утримувати в ізоляторах тимчасового тримання осіб, затриманих за скоєння кримінальних чи адміністративних правопорушень, підозрюваних, осіб

під адміністративним арештом та засуджених. Суттєвим є і закріплення за поліцією обов'язків із оперативного розмінування, знешкодження та ліквідації вибухонебезпечних предметів, зокрема тих, що можуть бути використані для вчинення правопорушень.

Додатково до цього Національна поліція здійснює техніко-криміналістичне забезпечення огляду місць подій, зокрема пожеж і вибухів, а також проводить спеціальні вибухотехнічні роботи. У сфері міжнародної співпраці Національна поліція уповноважена представляти Україну в Інтерполі та співпрацювати з Європолом. Також поліцейські отримали право збирати біометричні дані осіб, включно з дактилоскопіюванням, у передбачених законодавством випадках. Варто наголосити, що на поліцію також покладено обов'язки здійснювати адміністративний нагляд згідно з чинним законодавством. У період дії воєнного стану до причин для зупинки транспортного засобу додано підставу наявності інформації про те, що водій або пасажир є особою, яка самовільно залишила місце для утримання військовополонених. Особливо важливим є те, що відповідно до статті 42 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейським дозволено застосовувати заходи примусу, зокрема фізичну силу, спецзасоби і вогнепальну зброю, щодо осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без дотримання певних обмежень, встановлених для мирного часу [9].

Введення в Україні правового режиму воєнного стану безпосередньо впливає на адміністративно-юрисдикційну діяльність Національної поліції, зумовлюючи необхідність коригування її повноважень та механізмів реалізації функцій. Основними нормативно-правовими актами, що регламентують роботу поліції в цей період, виступають Закон України «Про Національну поліцію» [9] та Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [11], положення яких встановлюють правові підстави та особливості здійснення поліцейських повноважень. Ефективна робота поліції в умовах воєнного стану є визначальним чинником підтримання громадського порядку і стабільності в державі.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», цей особливий правовий режим вводиться у разі виникнення збройної агресії, безпосередньої загрози нападу чи інших обставин, що становлять небезпеку для суверенітету, незалежності та територіальної цілісності України [11]. З моменту запровадження воєнного

стану органам державної влади та місцевого самоврядування делегуються додаткові повноваження, необхідні для забезпечення національної безпеки та порядку, а також для введення обґрунтованих обмежень прав і свобод громадян.

Організаційне забезпечення діяльності Національної поліції у цей період враховує оперативну ситуацію в конкретних регіонах. Ефективність роботи поліцейських структур значною мірою залежить від наявності адаптованих планів дій, що регулярно оновлюються та відпрацьовуються особовим складом у ході практичних тренувань і навчань. Це дозволяє оперативно ухвалювати управлінські рішення в умовах загострення обстановки і швидко реагувати на можливі кризові події.

Особливе значення в організації поліцейської діяльності під час воєнного стану мають заходи превентивного характеру та соціального врегулювання, які передбачають як переконання, так і застосування правомірного примусу. Зокрема, важливим є проведення цілеспрямованої роз'яснювальної роботи серед населення, спрямованої на запобігання правопорушенням і підтримання правопорядку в умовах надзвичайної безпеки.

Під час виконання завдань із забезпечення громадського порядку працівники Національної поліції можуть застосовувати передбачені законом засоби примусу: від фізичного впливу до використання спеціальних засобів та вогнепальної зброї. Водночас навіть у період дії особливого правового режиму такі заходи дозволяється застосовувати виключно після відповідного попередження та за умови, коли інші способи припинення правопорушення виявляються неефективними. При цьому поліцейські зобов'язані суворо дотримуватися вимог законодавства та відстоювати права громадян [12, с. 240].

Навіть у надзвичайних умовах збройної агресії чи безпосередньої загрози нападу питання дотримання законності в діяльності Національної поліції залишається безальтернативною умовою. Контроль за законністю дій поліцейських здійснюється як з боку органів державної влади, так і через можливість адміністративного чи судового оскарження рішень і дій посадових осіб. Водночас значна роль відводиться громадському контролю та діяльності засобів масової інформації, що особливо посилюється в період воєнного стану. Навіть поодинокі факти порушення прав громадян поліцейськими можуть викликати гостру суспільну реакцію та резонанс.

Забезпечення правопорядку в умовах воєнного стану вимагає від особового складу Національної поліції високого рівня професійної підготовки. Поліцейські повинні досконало знати чинне законодавство, порядок дій в умовах надзвичайних ситуацій, володіти методами забезпечення правопорядку та тактикою поведінки в особливо складних обставинах, а також розуміти актуальні завдання, покладені на них в умовах загрози державній безпеці.

Окремої уваги заслуговує питання дотримання справедливості та законності під час реалізації поліцейськими повноважень у період воєнного стану. Поліцейські, як представники держави, несуть відповідальність за захист прав і свобод громадян, а також за забезпечення стабільності в суспільстві. Саме тому вкрай важливо розвивати та удосконалювати форми взаємодії поліції з громадськістю задля забезпечення належного рівня громадської безпеки, особливо в умовах підвищеної суспільної напруги та ризиків [12, с. 241].

Також варто зазначити, що проблемні аспекти правового регулювання та практики здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану полягають передусім у невизначеності та суперечливості деяких законодавчих норм, що регламентують застосування заходів примусу та межі повноважень поліцейських. Недостатня деталізація процедур, особливо в частині співпраці з військовими структурами, створює ризики перевищення повноважень або порушення прав громадян, що посилює напругу у суспільстві. Крім того, у практичній діяльності спостерігаються труднощі з оперативним забезпеченням необхідною інформацією, координацією дій між різними органами, а також із належним реагуванням на численні надзвичайні ситуації, що виникають в умовах воєнного стану.

Для підвищення ефективності адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції в умовах сучасних викликів необхідно впроваджувати комплексні заходи щодо удосконалення законодавства та організації діяльності. Зокрема, важливо розробити чіткіші нормативні акти, які б визначали межі та порядок застосування повноважень поліції під час воєнного стану, з урахуванням особливостей воєнного часу та забезпечення захисту прав людини. Крім того, слід оптимізувати механізми взаємодії поліції з військовими й іншими держструктурами, посилити професійну підготовку особового складу та впровадити сучасні інформаційні технології для оперативного обміну даними та контролю за законністю дій. Такий

підхід сприятиме більш прозорій, ефективній та відповідальній юрисдикційній діяльності поліції в складних умовах воєнного часу.

Висновки. Особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану зумовлені необхідністю оперативного реагування на виклики, пов'язані із забезпеченням національної безпеки та громадського порядку в надзвичайних ситуаціях. В умовах правового режиму воєнного стану значно розширюються повноваження поліції, що дозволяє ефективно застосовувати заходи адміністративного примусу, оперативно здійснювати контроль за правопорядком та взаємодіяти з військовими й іншими органами влади. Водночас діяльність поліції залишається суворо регламентованою законодавством, що гарантує дотримання прав і свобод громадян навіть у складних умовах воєнного часу. Такий баланс між посиленими повноваженнями та законністю є ключовим для підтримання стабільності суспільства та зміцнення довіри громадян до правоохоронних органів у період воєнного стану.

Перспективи подальших досліджень полягають у глибшому вивченні впливу воєнного стану на адміністративно-юрисдикційну діяльність поліції, аналізі практичних кейсів застосування повноважень та розробці рекомендацій для вдосконалення нормативно-правової бази з урахуванням сучасних викликів безпеки і прав людини.

Література

1. Горбунова О. Ю. Адміністративно-юрисдикційна діяльність національної поліції України. *Міжнародний науковий журнал Інтернаука. Серія: Юридичні науки*, 2017. № 1. С. 24–27. URL: <https://surl.li/meydqa>
2. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України: навч. посіб. / За ред. В. А. Глуховея. Дніпро: ДДУВС, 2016. 264 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/384>
3. Шоптенко С. С. Адміністративно-юрисдикційна діяльність правоохоронних органів в Україні: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0e22ba46-ee8c-48d2-b1bd-7d90bfacd092/content>
4. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції: навч. посіб. / За заг. ред. Ю. С. Назара. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 396 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/7866>

5. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів Національної поліції: навч. посіб. / За ред. В. А. Кулікова. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2023. 285 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/items/98dacc46-8d9c-495b-b669-150423299a96>

6. Маслова Я., Слободянюк М. Адміністративна юрисдикція поліції: навч.-метод. Посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Нац. ун-т «Одес.юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 136 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b3c3b50e-753d-48d4-8d97-7fbf979b788b/content>

7. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях: навчальний посібник / За заг. ред. О. М. Бандурки. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 242 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dd522305-188a-4dfc-8b1e-db8239eff653/content>

8. Безпалова О. І. Загальна характеристика адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*, 2019. № 3(9). С. 139–147. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/5054f7bc-8125-4457-a3da-48df8ce899d3>

9. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40–41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

10. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 07.03.2011. № 3166-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

11. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

12. Чоботько І. Вплив умов введення правового режиму воєнного стану на діяльність Національної поліції в Україні. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 2024. С. 240–242. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/14113/1/57.pdf>

Лях Н. В.,

orcid.org/0000-0002-0260-708X

доктор філософії у галузі права,
доцент кафедри поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ